

Карпінчук Г. В.,

аспірант

Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка

Національної академії наук України

РОЛЬ МИХАЙЛА НОВИЦЬКОГО У СТАНОВЛЕННІ НАУКОВОЇ ДОКУМЕНТАЛЬНОЇ КОНЦЕПЦІЇ БІОГРАФІЇ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Анотація. У статті розкрито роль М. Новицького у виявленні документів Т. Шевченка та їх публікації в 1920–1960-х рр. А також окреслено внесок ученого в становленні наукової концепції біографії поета.

Ключові слова: документи Т. Шевченка, видання документів Т. Шевченка, архівні матеріали та друковані праці М. Новицького, шевченкознавство, праці із шевченкознавства.

Постановка проблеми. Документальні матеріали поруч із епістолярієм, спогадами, щоденниковими записами є вагомим писемним джерелом, що відтворює історію життя та творчості Т. Шевченка, вони рік за роком фіксують, зберігають та передають достовірну інформацію про нього. Водночас кожний документ є свідченням епохи та умов, за яких жив і творив Т. Шевченко.

Документи Т. Шевченка друкувалися, починаючи із 40-х років XIX ст. (повідомлення про видання «Кобзаря» 1840 р. у «Северной пчеле» від 4 травня). Упродовж 1860–80-х рр. деякі документи були оприлюднені в часописах «Былое», «Русская старина», «Русский архив». Наприкінці XIX – початку XX ст. окрему частину документів Т. Шевченка розшукали і опублікували М. Стороженко, Н. Молчановський, М. Рігельман [9; 10; 2; 8]. У 1911 р. В. Семевський видав найповнішу за документами і описом тоді працю «Кирилло-Мефодиевское Общество» (перевидана 1918 р.). У цей час найвагоміший внесок у пошуки документів Т. Шевченка належить О. Кониському. Виявлені ним матеріали в Архіві київського військового подільського і волинського генерал-губернатора стали вагомим джерелом для написання біографії поета, яка вперше була опублікована впродовж 1898–1901 рр. «Тарас Шевченко-Грушівський: Хроніка його життя: У 2 т.».

Продовжували вивчати і доповнювати документальні матеріали до біографії Т. Шевченка і радянські шевченкознавці. Серед науковців, які відзначилися в цьому напрямі: М. Моренць, В. Бородин, Л. Большаков, П. Жур, а також М. Новицький, ім'я якого на сьогодні недостатньо відоме і пошановане. Тому є потреба дослідити його вагомий внесок у дослідження біографії та творчості Т. Шевченка, і, зокрема, з'ясувати роль ученого у виявленні та вивченні документів поета. Окремі згадки про його діяльність у цій галузі зустрічаються в працях В. Смілянської («Дослідження біографії» (1975 р.); «Біографічна шевченкіана (1861–1981 рр.)» (1984 р.), Б. Кравціва («Шевченкознавство в соціалістичній дійсності» (1961 р.); «Доля українського шевченкознавця в УРСР. Пам'яті Михайла Михайловича Новицького» (1964 р.), а також В. Міяковського, О. Дорошкевича, В. Бородин та ін.

Метою цієї статті є дослідження здобутків М. Новицького в пошуку, вивченні й оприлюдненні документів Т. Шевченка.

Виклад основного матеріалу дослідження. Праця М. Новицького в шевченкознавстві розпочалася 1921 р., коли він випускник Санкт-Петербурзького Імператорського університету, за порадою академіка О. Шахматова був зарахований співробітником Комісії для видавання пам'яток новітньої української літератури, що діяла при Всеукраїнській академії наук.

Віднайдені документи, починаючи з 1924 р., М. Новицький надрукував у статтях: «Арешт Шевченка в 1859 році» (1924 р.), «Шевченко в процесі 1847 року і його папери» (1925 р.), «До історії арешту Шевченка 1850 р.» (1925 р.), «“Третье Отделение” про Шевченка» (1928 р.), «З історії оренбурзького арешту» (1929 р.).

Найперші, розшукані ним матеріали, стосувалися арешту Т. Шевченка в Україні влітку 1859 р. Вони стали вагомим доповненням до відомих документів цього періоду, які надрукували О. Кониський і Н. Молчановський.

В архіві Департаменту поліції М. Новицький розшукав накази, рапорти, листи про нагляд за поетом під час його подорожі 1859 р. Серед них – наказ шефа жандармів і головного начальника III відділу В. Долгорукова від 23 травня 1859 р. про стеження за Т. Шевченком до відділів жандармерії Київської губернії, Чернігівської губернії, Полтавської губернії; рапорт Л. Грибовського від 5 серпня 1859 р. до III відділу про богохульство Т. Шевченка; прохання III відділу від 7 серпня 1859 р. Л. Грибовському повідомити свідчення Т. Шевченка після арешту; рапорт київського, подільського і волинського генерал-губернатора І. Васильчикова від 23 серпня 1859 р. В. Долгорукому про інцидент із Т. Шевченком.

Крім цього, дванадцять невідомих до того документів про арешт Т. Шевченка в Україні 1859 р. М. Новицький знайшов в Архіві київського військового подільського і волинського генерал-губернатора. Серед них: повідомлення київського цивільного губернатора П. Гессе від 9 липня 1859 р. київському, волинському і подільському генерал-губернатору І. Васильчикову про прибуття Т. Шевченка в Корсунь і встановлення за ним нагляду; рапорт М. Андрієвського від 8 серпня 1859 р. І. Васильчикову про свідчення Т. Шевченка; розпорядження в.о. київського цивільного губернатора П. Селецького від 11 серпня 1859 р. про дозвіл Т. Шевченку повернутися в Петербург.

Серед документів, знайдених М. Новицьким, один заслуговує на особливу увагу – він пояснює причини арешту Т. Шевченка і його вигнання з України. Це рапорт київського, подільського і волинського генерал-губернатора І. Васильчикова від 23 серпня 1859 р. начальнику III відділу О. Орлову «он известен здесь, как человек окомпрометировавший себя в политическом отношении, поступки его и слова некоторые лица могут истолковывать в ином смысле, придавать им особенное значение и возбуждать

на него підозрения и обвиненія подобно описанному выше случаю» [4, с. 147–148].

Загалом сімнадцять документів, що висвітлювали період життя Т. Шевченка з 23 травня до 23 серпня 1859 р., уперше були опубліковані М. Новицьким 1924 р. у статті «Арешт Шевченка в 1859 р.».

Водночас у цій праці М. Новицький, на відміну від М. Чалого і О. Кониського, більш детально розкрив історію останньої подорожі поета в Україну, пов'язавши наміри Т. Шевченка побудувати хату та знайти подружню пару з його поетичною творчістю: «А я так мало, небагато / Благов у Бога: тільки хату, / Одну хатиночку в гаю, / Та дві тополі коло неї, / Та безталанну мою, / Мою Оксаночку – щоб з нею / Удвох дивитися з гори / На Дніпр широкий, на яри, / Та на лани золотополі... («Не молилася за мене»), а також інформацією з епістолярію поета, процитувавши уривки з його листів до П. Куліша, М. Максимовича, Ф. Ткаченка [12, с. 213].

Наприкінці статті М. Новицький під назвою «Хронологічна канва до історії Шевченкового арешту» подав укладений ним реєстр усіх відомих на той час документів, що стосувалися поїздки Т. Шевченка в Україну 1859 р. Тут також вперше було надруковано маршрут Шевченкової подорожі Україною 1859 р., який вчений встановив на підставі знайдених ним документів (Лихвин, хутір Хрущова, Пирятин, Михайлова гора, Городище, Корсунь, Кирилівка, Моринці, Корсунь, Пекарі, Межиріччя, Городище, Корсунь, Кирилівка, Межиріччя, Мошни). Він уточнив час перебування поета в Городищі Черкаського повіту, (наприкінці червня не кілька годин, як вважав М. Чалий, а три дні), де поет гостював у П. Смирненка, К. Яхненка і Ю. Хропала.

Довгий час у дослідженнях біографії Т. Шевченка було недостатньо матеріалів про його перебування в Кирило-Мефодіївському братстві. Під час одного із відряджень до Ленінграда М. Новицькому пощастило виявити в архіві Департаменту поліції документи слідчої справи III відділу «Объ Украино-Славянскомъ Обществѣ». За його свідченням загальний обсяг цих матеріалів становив 2 739 аркушів.

У 1925 році знайдені нові матеріали М. Новицький ввів в обіг шевченкознавства, надрукувавши свою працю під назвою «Шевченко в процесі 1847 р. і його папери».

Виявлені документи подано за двома розділами. У першому «Шевченко в процесі 1847 р.» М. Новицький дослідив історію арешту кирило-мефодіївців: Т. Шевченка, Г. Андрузького, В. Білозерського, М. Гулака, М. Костомарова, П. Куліша, О. Марковича.

Для цього він використав відомі матеріали: донос О. Петрова до генерал-майора куратора Київського навчального округу О. Траскіна (3 березня 1847 р.); повідомлення київського військового губернатора Д. Бібікова про існування Слов'янського товариства до головного начальника III відділу О. Орлова (17 березня 1847 р.); наказ О. Орлова про арешт Т. Шевченка та В. Білозерського (23 березня 1847 р.).

М. Новицький, як і його попередники, дослідники цієї теми (М. Драгоманов, М. Чалий, О. Кониський) вважав Т. Шевченка ідеологом цієї таємної організації і відводив йому головну роль.

Найголовнішу увагу було звернено на розкриття слідчої справи під назвою «Об художнике Шевченке», датованої 17 квітня – 30 травня 1847 р.

З неї вперше було надруковано свідчення Г. Андрузького про Т. Шевченка; уривки з листів: В. Білозерського до М. Гулака від 1 жовтня 1846 р., П. Чуйкевича до П. Куліша

від 1 березня 1847 р., де йшла мова про національне значення поезії Т. Шевченка. Як відомо, саме ці матеріали були використані начальником III відділу О. Орловим та його помічником Л. Дубельтом у звинуваченні Т. Шевченка.

М. Новицький вперше надрукував характеристику Т. Шевченка, надану на запит III відділу Президентом Петербурзької Академії мистецтв, зятем Миколи I, герцогом М. Лейхтенберзьким, у якій високий посадовець дав позитивну оцінку Шевченку-художнику і поету. На жаль, цей документ не був узятий до уваги під час слідства.

Крім цього, вперше було оприлюднено документи: лист цивільного губернатора І. Фундуклея від 6 квітня 1847 р. до начальника III відділу О. Орлова, лист О. Орлова від 30 травня 1847 р. військовому міністру О. Чернишову з проханням повідомити місце служби Т. Шевченка, лист головнокомандуючого поштовим департаментом В. Адлерберга від 30 травня 1847 р. до О. Орлова про розпорядження щодо відправлення Т. Шевченка рядовим в Окремий оренбурзький корпус.

Друга частина статті «Шевченко в процесі 1847 р. і його папери» має назву «Шевченкові папери». Тут вміщено творчу спадщину Т. Шевченка, виявлену вченим серед документальних матеріалів архіву Департаменту поліції. Зокрема, М. Новицький знайшов «Археологічні нотатки» Т. Шевченка, зроблені під час його роботи у Київській археографічній комісії, упродовж 1845 – початку 1847 рр. Тут зібрана і записана Т. Шевченком інформація про українські історичні пам'ятки, пам'ятні місця, вміщено фольклорні записи. «Це зовсім новий матеріал; він не тільки поширює наші відомості про характер діяльності Шевченка в археографічній комісії, але й дає, часом, цінний коментар до російських повістей («Наймичка», «Близнець», «Музыкантъ») і деяких віршів поета» – зауважує шевченкознавець [7, с. 66]. На його думку, Т. Шевченко використовував також ці матеріали у своїй поезії. Зокрема, уривок «Гори мої високі...» («Сон», 1847 р.): «Вечерне сонечко гай золотило, / Дніпро і поле золотом крило, / Собор Мазепин сяє, біліє, / Батька Богдана могила мріє, / Київським шляхом верби похилі / Трибратні давні могили вкрили» («Сон») є інтерпретацією запису нотаток, зроблених у Переяславі 1845 р.: «По Киевской дороге в пяти верстах от Переяслова над самой дорогой три высокие кургана, называемые Трибратни могилы. По Золотоношской дороге в семи верстах от города высокий курган, называемый Богданова могила. И тут же недалеко впадает в древнее русло Днепра бесконечный вал, неизвестно когда и для чего построенный» [12, с. 41; 11, с. 215].

М. Новицький уперше мовою оригіналу оприлюднив знамениту передмову Т. Шевченка 1847 р. до другого нездійсненого видання «Кобзаря» (книгу вперше окремим виданням під назвою «Другий Кобзар. Поезії 1843–1847 рр.» упорядкував і прокоментував С. Гальченко, видання було надруковано в 2010 р.)

У матеріалах архіву III відділу М. Новицьким було виявлено і огляд поезії Т. Шевченка за 1838–1842 рр., зроблений на запит керуючого III відділом генералом-лейтенантом Л. Дубельтом, що містився в «Журналі» слідчої справи Кирило-Мефодіївського братства. Тут були переказані російською мовою поетичні твори «Чигрине, Чигрине...», «Сон», «Катерина», «Перебендя», «Тополя», «Думка» («Нашо мені чорні брови...»), «До Основ'яненка», «Іван Підкова», «Тарасова ніч», «Гайдамаки», «Гамалія», зміст яких використаний у справі обвинувачення поета в антиросійських настроях: «Авторъ постоянно следуетъ принятому направлению: безпрерывно жалуется на страдания Украины въ настоящемъ ея положеніи; же-

лаєть возбуди́ть ненависть кь владычеству Русскихъ...» [7, с. 92].

М. Новицький надрукував тільки частину виявленого матеріалу. Продовжувачем у шевченкознавстві цієї теми був В. Бородин, який підготував статтю «Твори Т. Шевченка в архіві кирило-мефодієвців» (К., 1955 р.). А повністю матеріали перекладів були опубліковані у виданні «Кирило-Мефодієвське товариство: у 3 т.» (К., 1990 р.).

Сам М. Новицький у вступному слові до надрукованої ним праці вважав, що публікація «дає загальне уявлення про літературні й громадські інтереси не тільки самого поета, але й почасті української інтелігенції 40-х років минулого століття» [7, с. 68].

У виданні «Тарас Шевченко: документи та матеріали до біографії. 1814–1861» (1982 р.) дві третини займають матеріали десятирічного періоду заслання Т. Шевченка (1847–1857 рр.). У 1920-х роках у шевченкознавстві майже всі ці документи були ще невідомі. М. Новицький як дослідник життя і творчості Т. Шевченка також долучився до їх пошуку. Під час одного із відряджень до Ленінграда йому пощастило виявити в архіві Департаменту поліції матеріали III відділу під назвою «Дело о рядовомъ Шевченко, коллежскомъ секретаре Левицкомъ и магистре Головки», що стосувалися арешту поета 1850 р.

Цій справі передував арешт Т. Шевченка в Оренбурзі 22 квітня 1850 р., де він перебував на той час після повернення із Аральської експедиції. Використавши спогадки Ф. Лазаревського, М. Новицький встановив, що причиною арешту поета був донос прапорщика 3-го лінійного батальйону Окремого оренбурзького корпусу М. Ісаєва. У доносі йшлося, що Т. Шевченко носить цивільний одяг, малює картини та пише поетичні твори.

У статті «До історії арешту Шевченка 1850 р.» подано опис матеріалів, вилучених з наказу коменданта Окремого оренбурзького корпусу В. Обручова під час обшуку Т. Шевченка. Під графою «Папери, що заслуговують на особливу увагу» були вказані листи до Т. Шевченка: чиновника Оренбурзької прикордонної комісії, приятеля Т. Шевченка С. Левицького від 6 березня 1850 р., службовця Оренбурзької прикордонної комісії Ф. Лазаревського від лютого, від березня, 20 квітня, 27 квітня 1848 р., лікаря, чиновника Орської дистанції Оренбурзької прикордонної комісії М. Александрійсько від 16 серпня 1848 р., княжни В. Рєпніної від 13 січня і 19 березня 1848 р. та ін. (На сьогодні автографи листів не відомі, їх публікація проводиться за 3 т. «Повне зібрання творів. Листування» 1929 р.)

Крім згаданих вище листів, у Т. Шевченка була поезія «Свячена вода» О. Псьол, 2 альбоми малюнків, значна частина яких виконана під час роботи в Археографічній комісії 1846 р., а кілька під час Аральської експедиції, складених для опису Аральського моря. Тут є свідчення командуючого 5-м Оренбурзьким лінійним корпусом Д. Мешкова про те, що він нічого про малюнки та поезії, виявлені в Т. Шевченка, не знає.

Усі ці матеріали, як встановив М. Новицький, передав разом із поясненнями командир Окремого оренбурзького корпусу В. Обручов у листі від 23 травня 1850 р. до військового міністра О. Чернишова, який доповів про справу Т. Шевченка Миколі І. У статті «Арешт Шевченка у 1850 р.». М. Новицький надрукував наказ Миколи І III відділу розпочати розслідування цієї справи. 8 червня 1850 р. О. Чернишов передав на розгляд О. Орлова матеріали Т. Шевченка.

Як відомо, III відділ особливу увагу звернув на перший лист, зазначений в описі. Це був лист С. Левицького

від 6 березня 1850 р., у якому зокрема той писав: «Багацько єсть тут наших, да, кажутся, люде такі, що проміняв би їх на німця, не тільки хрещеного... (М. Головка) каже, що якби Вас не стало, а на місто того стало більш людей – аж до 1000, готових стоять за все, що Ви казали» [5, с. 144]. Саме це твердження С. Левицького стало головним у звинуваченні Т. Шевченка і водночас М. Головка про що свідчить нова справа «Дело о рядовомъ Шевченко, Коллежскомъ Секретаре Левицкомъ и магистре Головки».

Із офіційних документів справи М. Новицький описав і опублікував: рапорт командира Окремого оренбурзького корпусу і оренбурзького генерал-губернатора В. Обручова від 8 червня 1850 р. О. Орлову про арешт Т. Шевченка і вилучені в нього речі; рапорт III відділу від 23 червня 1850 р. Миколі І про результат розслідування справи Т. Шевченка, М. Головка, С. Левицького з пропозицією встановити суворий нагляд за Т. Шевченком і С. Левицьким; лист О. Орлова від 27 червня 1850 р. О. Чернишову про рішення Миколи І покарати винних службовців, що дозволи Т. Шевченку носити цивільний одяг та малювати та ін.

Ще один документ до історії арешту поета М. Новицький надрукував у часописі «Глобус» під назвою «З історії Оренбурзького арешту» [6]. Це доповідь II відділення від імені в.о. чергового штаб-офіцера Окремого оренбурзького корпусу П. Коріна від 22 січня 1850 р. командирю Окремого оренбурзького корпусу В. Обручову. З неї дізнаємося, що Т. Шевченка вже тоді мали відправити на Мангішлак для пошуку вугілля.

Загалом М. Новицьким було знайдено і оприлюднено 30 документів, що давали можливість з'ясувати обставини арешту, слідства та виголошення нового вироку поету.

Коли в 1930-х роках планувалося видати Повне зібрання творів, то М. Новицькому Комітетом для редагування Шевченкових творів було доручено готувати окремий том, де мали бути надруковані документи до біографії поета. Про його участь у підготовці таких матеріалів свідчить виписка із звіту заступника голови Комітету О. Дорошкевича за 1932 р.: «Готується до друку том архівних матеріалів про Т. Шевченка. З цією метою систематично провадиться передрук на машинці, перевірка і підготовка до друку тексту архівних матеріалів про Шевченка. 5 справ, загальною кількістю 500 аркушів, вже скопійовано, перевірено й до друку виготовлено. Опрацьовує це завдання бригада: М.М. Новицький та С.К. Гречишко» [1, арк. 2]. Але том з документами не був надрукований.

26 грудня 1937 року М. Новицького заарештували, як і інших представників української інтелігенції; його було звинувачено за статтями 54-8, 54-10, 54-11 УК УССР і пред'явлено звинувачення в контрреволюції проти радянської влади. Матеріали слідчої справи зберігаються у ЦДАГО (ф. 263, оп. 1, № 49630, т. 1; № 57013, т. 2) під назвою «Дело по обвинению Михаила Михайловича Новицкого по ст. 54-11, 54-10 УК УРСР». Термін покарання він відбував у таборах позбавлення волі «Печерлаг» (Республіка Комі), в'язні якого працювали на будівництві Біломор-Балтійського каналу.

Зібрані М. Новицьким документи були використані наприкінці 1940-х років, коли розпочалась робота над упорядкуванням матеріалів до видання «Т. Г. Шевченко в документах та матеріалах» (К., 1950 р.). Загалом до книги ввійшло 195 документів до біографії Т. Шевченка, 273 документи посмертного періоду, що становить лише третю частину від усієї кількості матеріалів. До видання не ввійшла значна частина матеріалів, що стосувалася участі Т. Шевченка в Кирило-Мефодіївському братстві, періоду заслання поета, останньої подорожі в Україну та

його арешту в 1859 р., які були розшукані і надруковані М. Новицьким. Не згадано тут і імені вченого, який віддав багато зусиль для їх вивчення та опрацювання.

Але документи, які є в ЦДАМЛМУ, свідчать, що М. Новицький продовжував працювати над пошуком нових матеріалів і після виходу збірника документів. Для їх виявлення він кілька разів на рік їздив у відрядження до Ленінграда і Москви. Під час одного із таких відряджень співробітниця Державного історичного архіву Московської області Л. Пустильник могла передати йому окремі матеріали справи «Дело канцелярии Московского военного генерал-губернатора по секретной части о рядовом Оренбургского батальона Шевченко (начато 25 сентября 1857 г.)», яка зберігалась серед паперів секретного відділу канцелярії московського військового генерал-губернатора (ф. 16, оп. 47, справа 130, коробка 124, листи 1-2, 4-5, 7, 8, 9, 11, 12, 14-15). Їх М. Новицький опублікував у статті «Новые материалы о Т. Г. Шевченко» [3].

Серед надрукованих вченим документів – лист оренбургського і самарського генерал-губернатора та командира Окремого оренбургського корпусу А. Катеніна від 16 вересня 1857 р. до московського військового генерал-губернатора А. Закревського про заборону проживати Т. Шевченку в Петербурзі й Москві та лист нижегородського губернатора Муравйова від 18 квітня 1858 р. московському воєнному генерал-губернатору С. Строганову про зупинку Т. Шевченка в Нижньому Новгороді, його перебування в Москві та наданий дозвіл Т. Шевченку проживати в Петербурзі та ін.

На основі цих документів було встановлено нові факти до біографії Т. Шевченка: його перебування в домі Щепотьєвої (Москва), уточнено дати виїзду з Нижнього Новгорода (9 березня 1858 р.), Москви (4 квітня 1858 р.), Загалом М. Новицьким із цієї справи було оприлюднено 8 документів, які сьогодні використовуються у шевченкознавстві.

В архіві М. Новицького зберігаються його напрацювання – 19 неопублікованих копій документів, що можуть значно розширити інформацію про історію зарахування Т. Шевченка на посаду вчителя малювання Київського університету: прохання кандидата на посаду художника Н. Буяльського від 18 лютого 1847 р. київському, подільському і волинському генерал-губернатору Д. Бібікову; прохання О. Траскіна від 7 травня 1847 р. до Д. Бібікова про призначення на посаду викладача малювання П. Шлейфера; рапорт О. Траскіна від 27 листопада 1847 р. Д. Бібікову про затвердження на посаді Г. Васька та ін. (од. зб. 55).

Висновки. На сьогодні відомо понад 600 документів для вивчення життя і творчості Т. Шевченка, 68 з яких упродовж 1920 – поч.1960-х рр. розшукав та надрукував шевченкознавець, учений-текстолог М. Новицький. По суті, він був першим, хто після М. Чалого і О. Кониського зробив найвагоміший внесок у становлення наукової документальної концепції біографії Т. Шевченка. Віднайдені ним матеріали згодом використані при написанні академічної біографії Т. Шевченка Інститутом літератури, науковий колектив якого підготував видання «Т. Г. Шевченко. Біографія» (1984). Згодом цей шлях у документальному шевченкознавстві продовжили: М. Моренець, П. Жур, Л. Большаков.

Література:

1. Звіт про роботу редакційного комітету для видання Шевченківських творів при II відділі ВУАН від 29 листопада 1932 р. // ЦДАМЛМУ. – Ф. 1 : Архів М.М. Новицького. – Оп. 1. – Од. зб. 368. – Арк. 2.
2. Молчановський Н. Арест Шевченко в 1859 г. [материали для біографії] // Киевская старина. – 1899. – Т. 64. – № 2. – Отд. 1. – С. 143–150.
3. Новицький М. Новые материалы о Т.Г. Шевченко / М. Новицький // Дружба народов. – 1958. – С. 198–202.
4. Новицький М. Арешт Шевченка в 1859 р. / М. Новицький // Шевченківський збірник. Т. 1. – К., 1924. – С. 130–138.
5. Новицький М. До історії арешту Шевченка 1850 р. / М. Новицький // Шевченко та його доба. Зб. 1. – К., 1926. – С. 141–193.
6. Новицький М. З історії Оренбурзького арешту // Глобус. – 1929. – № 5. – С. 74–78.
7. Новицький М. Шевченко в процесі 1847 р. і його папери // Україна : науковий трьохмісячник українознавства. – 1925. – Кн. I/II. – С. 51–99.
8. Ригельман Н. Допрос Т. Г. Шевченко в 1847 г. // Киевская старина. – 1902. – т. 76. № 2. – от. 1. – С. 181–187.
9. Стороженко М. Кирилло-Медфодиевские заговорщики / М.И. Гулак // Киевская старина. – 1906. – Т. 92. – № 2. – Отд. 1. – С. 135–152.
10. Стороженко М. Новые материалы для біографії Шевченко / М. Стороженко // Киевская старина. – 1898 р. – т. 60. – № 3. – Отд. 1. – С. 421–435.
11. Шевченко Т. Повне зібрання творів : у 12 т. Щоденник. Автобіографія. Статті. Археологічні нотатки. «Буквар южнорусский». Записки народної творчості. / Т. Шевченко ; [ред. кол.: М.Г. Жулинський (голова) та ін.]. – К. : Наук. думка, 2003– . – Т. 5. – 2003. – 496 с.
12. Шевченко Т. Повне зібрання творів : у 12 т. Поезія 1848–1861 / Тарас Шевченко ; [ред. кол.: М.Г. Жулинський (голова) та ін.]. – К. : Наук. думка, 2003– . – Т. 2. – 496 с.

Карпинчук Г. В. Роль Михайла Новицького в становленні наукової документальної концепції біографії Тараса Шевченка

Анотація. В статті раскрыто роль М. Новицького в виявленні документів Т. Шевченка і їх публікації в 1920–1960-х гг. А також обозначено вклад ученого в становлення наукової концепції біографії поета.

Ключевые слова: документи Т. Шевченка, издания документів Т. Шевченка, архивные материалы и печатные труды М. Новицького, шевченковедение, работы по шевченковедению.

Karpinchuk H. The role of Mychajlo Novyts'kyu in the development and in the making of scientific biography of Taras Shevchenko

Summary. The article investigates the role of M. Novitskyu in search and study of T. Shevchenko documents. We make an attempt to clarify the features of him scientific works in 1920–1960. The researcher wrote also complete chronology at that time.

Key words: documents of T. Shevchenko, scientific works of biography about poet, editions of documents of T. Shevchenko, archival documents and scientific works of M. Novytskyu, Shevchenko study, works of Shevchenko study.